

# Úvod do filozofie 2/Filozofie 2



## Humanismus a renesance

# Humanizmus a renesance aneb Myšlení na cestě od středověku k novověku

## Konec středověku? Už?

1453 – pád Konstantinopole

1492 – objevení Ameriky

1517 – zveřejnění 95 tezí  
M. Lutherem



Tak a mám vás v jedné knížce, troubové!

VERE HIC EST LVMÉ ECCLESIE

HIC ADINVENI OMNEM VIA DISCIPLINE

# Rafael Santi (1483-1520): Škola athénská (1510-11)

... ale jich tam je! Platón nebo Leonardo? Aristotelés nebo Michelangelo?



**Renesance jako myšlenkový revival!**

# Renesance – z lat. *rinascenza* (znovuzrození)

(Giorgio Vasari, 1550 a pak Jacob Burckhard: *Die Kultur der Renaissance in Italien*, 1860)

2 základní principy:

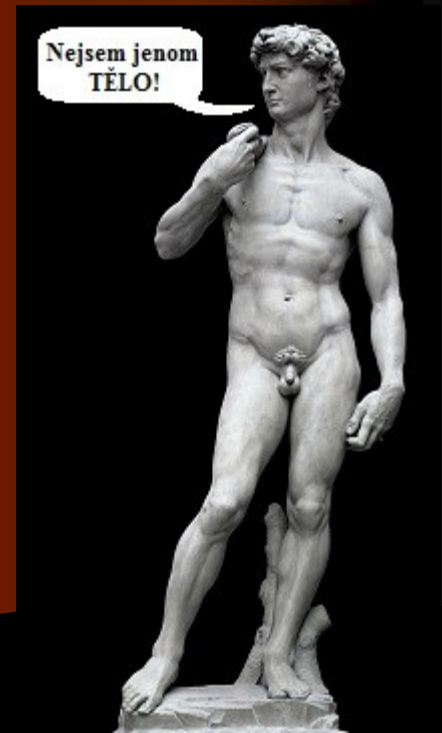
- **antropomorfismus** (centrální postavení člověka): člověk jako *copula mundi* (Marsilius Ficinus), člověk jako *chameleón* (Pico della Mirandola).

**Tělo – Kvalita – Duše – Anděl – Bůh**

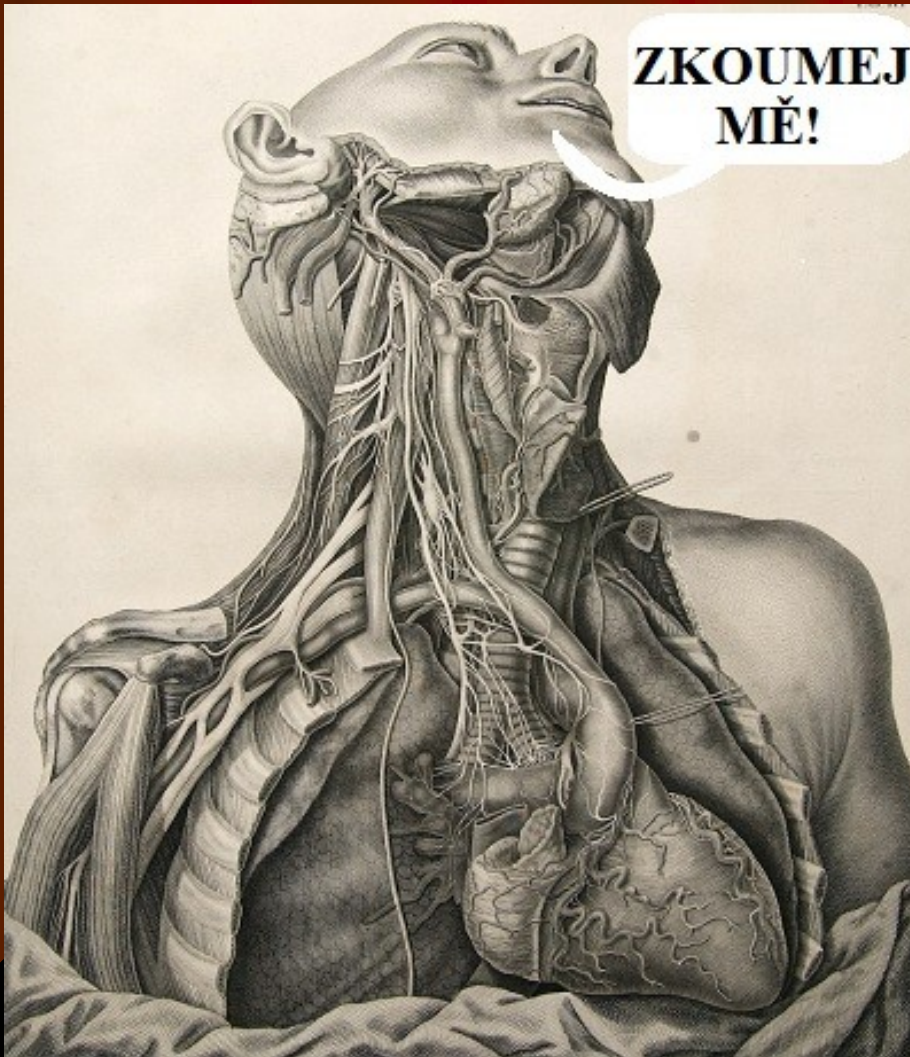


**copula mundi**

- **integrita člověka** → tělo + duše



Tělo už není pouhou hmotou (vězením duše, degenerací ducha a sídlem hříchu), ale je sídlem hodnot → vznik **anatomie.**



**Andreas Vesalius**  
(1514-1564)

- první veřejná pitva  
(1537)

*„Velký Galénos (2. st. před Kr.) se dopustil alespoň dvou set chyb při jediné pitvě, kterou prováděl na opici. Středověcí anatomové neudělali nic jiného, než že se naučili nazpaměť právě texty Galéna, jenž byl v tomto oboru autoritou.“*

# Novoplatonismus... aneb „zmrtvýchvstání“ Platóna

## Mikuláš Kusánský (1401-1464)

- stěžejní dílo: *O učené nevědomosti* (*De docta ignorantia*, 1440) – poznání na základě podobnosti → poměr známého a neznámého!

- *učená nevědomost* (revival Sokrata?) jako hranice našeho poznání (jde poznat Boha? aneb to, co je za hranicemi lidského rozumu).

- *konjektura* → geometrická analogie (Bůh jako kružnice i přímka – jednota protikladů!). Velké v malém, malé ve velkém (člověk jako mikrokosmos v makrokosmu).

Co bylo napsáno nad vchodem do platónské Akademie? (Οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσὶτω!)



- matematické entity → *archetypální formy* – projevy dokonalých platónských idejí.
- nekonečno (Bůh) jako splývání protikladů (kontrakce/svinutí a explikace/rozvinutí).
- Bůh jako (proto)geometr?  
Matematika jako vyšší poznání?
- symbolika čísel, mystika, magie, numerologie, astrologie, kabala...
- svět jako velký živočich (animismus a antropomorfismus)!
- myšlenka *panenteismu*.





## Pico della Mirandola (1463-1494)

- stěžejní dílo: *O důstojnosti člověka (De hominis dignitate, 1496)*. „Člověk je tvůrcem sebe sama.“
- vlastnosti člověka: učenlivost, pružnost a neurčenost → přizpůsobivost.

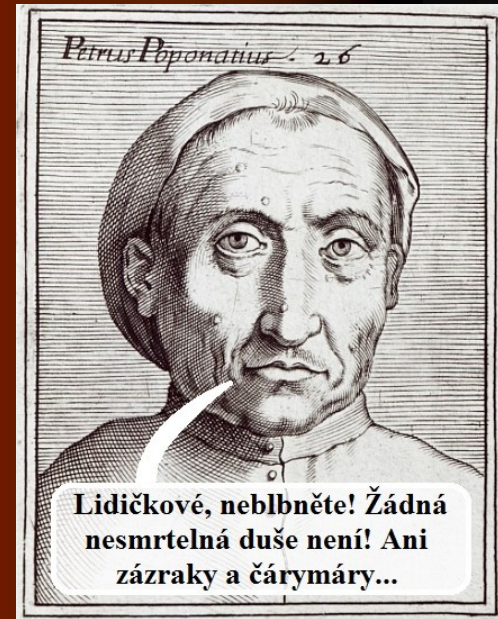
„Nedal jsem ti, ó Adame, ani určité místo, ani vlastní podobu, ani žádné jiné předurčení, protože toho místa, té podoby, těch předurčení, jaká si přeješ, můžeš dosáhnout svým rozhodnutím a svými vlastními silami. Postavil jsem tě doprostřed světa, protože odtamtud nejlépe uvidíš, co na světě je. (...) Můžeš se snížit k nejnižším věcem, na úroveň netvorů, a můžeš se podle své vůle obrodit ve vyšších věcech, které jsou božské. Kdo nebude obdivovat tohoto **člověka chameleóna?**“



# Novoaristotelismus... aneb neteologický Aristotelés

## Pietro Pomponazzi (1462-1525)

- kritika středověkého aristotelismu/averroismu, T. Akvinského interpretaci považuje za mylnou (odmítnutí autorit!).
- vyvracení víry v nadpřirozené úkazy, odmítnutí zmrtvýchvstání – nemožnost přirozeného vysvětlení! (ve spisu **O očarování**)
- odmítnutí nesmrtelnosti duše (ve spisu **O nesmrtelnosti duše**, 1516) → žádné odměny/tresty po smrti.
- ctnost je odměnou sama o sobě, nedostatek ctnosti je trestem → cílem života je dobré jednání.
- Bůh jako „šílený otec“: Když Bůh neodvrací člověka od omylu (a hříchu), proč nepadá vina na jeho hlavu, ale na hlavu člověka?
- Bůh jako „neosobní princip“ = osud/přírodní nevyhnutnost (vliv stoicismu).



# Kopernikánská revoluce aneb jak Země o své místo ve středu světa přišla

## Mikuláš Koperník (1473-1543)

- stěžejní dílo: *O obězích těles nebeských* (1543)
- *heliocentrismus* (Aristarchos ze Samu, asi 320-250 př. Kr.)

### Hlavní principy k. heliocentrismu:

- není střed nebeských sfér (izotropie vesmíru);
- Země není středem světa;
- sféry obíhají kolem Slunce (i Země);
- všechny pohyby nebeských objektů „vznikají“ pohybem Země.

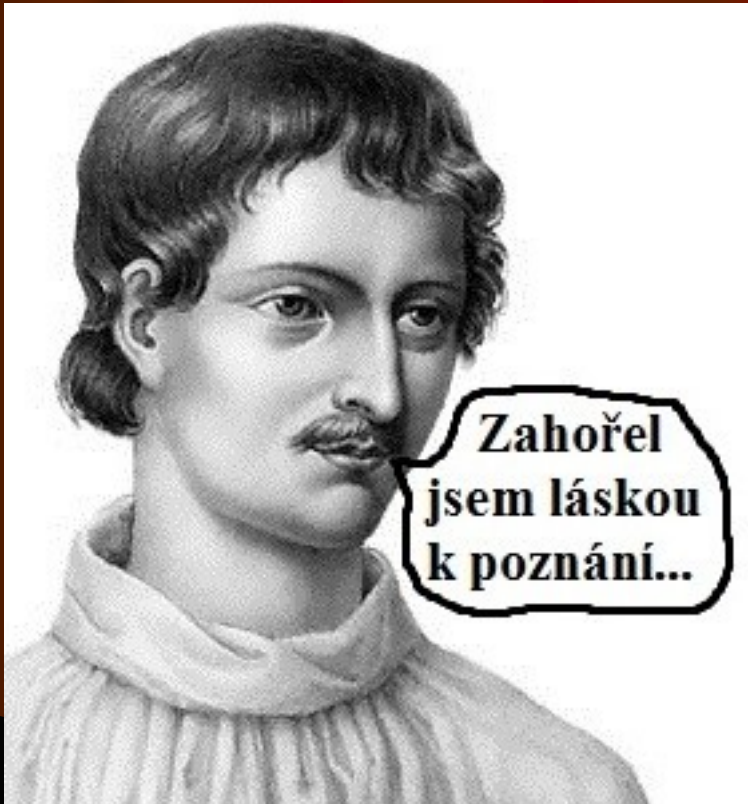


(Církev odmítla heliocentrismus až v únoru 1616!)



# Giordano Bruno (1548-1600)... aneb z(a)hořet za pravdu!

- vesmír je nekonečný, protože Bůh = svět → *panteismus*.
- vesmír je bez hranic, nemá žádný střed, počet hvězd je nekonečný, stejně jako počet světů podobných našemu, ve kterých žijí myslící bytosti podobné nám („*Bruno, ty heretiku!*“).




- mezihvězdný prostor = prázdnou, tedy vesmír = hmota + prázdnno.

Překonání strachu z nekonečna!

„*Kdyby nebylo zla, nebylo by ani dobra!*“  
„*A zázraky jsou podvod!*“

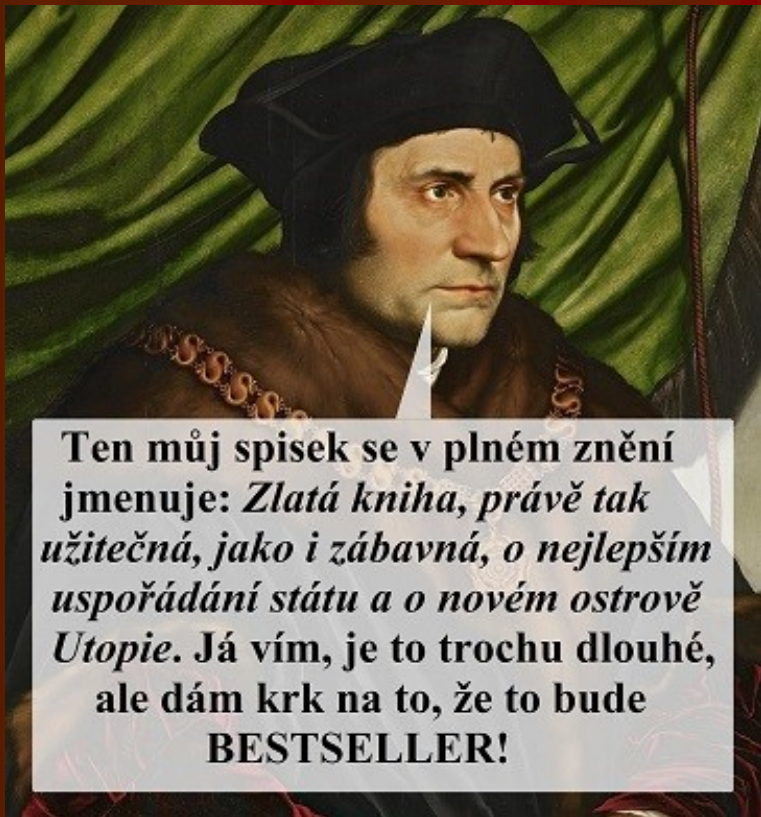
# Leonardo da Vinci (1452–1519)

- průkopník experimentální metody (odmítnutí „*živých věd*“ i teologie).
- myšlenkové experimenty (v kosmologii).
- teorie vln (moře, světlo, zvuk, magnetismus i myšlenky!).



**Jsem umělec,  
vědec a všestranně  
nadaná renesanční  
osobnost!**





## Utopisté, ti mají své jisté!

Na ostrově *Utopie* Thomase Mora (1478–1535) vládne „komunismus“

→ odstranění soukromého vlastnictví!

- práce všech
- společné vlastnictví
- spravedlivá společnost
- život v „přirozeném stavu“ (ctnostní pohané).

Ten můj spisek se v plném znění jmenuje: *Zlatá kniha, právě tak užitečná, jako i zábavná, o nejlepším uspořádání státu a o novém ostrově Utopie*. Já vím, je to trochu dlouhé, ale dám krk na to, že to bude **BESTSELLER!**

Byl ideovým protivníkem Martina Luthera. Nakonec ho nechal král Jindřich VIII. popravit (jeho hlava byla měsíc vystavena na London Bridge). V roce 1935 byl papežem Piem XI. svatořečen. Je považován za patrona politiků a právníků.

# Tommaso Campanella (1568–1639)

- odmítnutí panteismu, přijetí deismu → pronásledován inkvizicí (strávil 27 let ve vězení; trestu smrti unikl tím, že předstíral šílenství).
- stěžejní dílo: *Sluneční stát* (1602) – představa ideální společnosti:
  - základem státu je náboženství;
  - zrušení soukromého vlastnictví, všechno je všech, práce 4 hod. denně, jedinou ohavností je lenost!
  - stát jako pohanské zřízení (ne „boží obec“);
  - důraz na vědu a techniku, městské hradby jsou „vizualizací vědění“;
  - stát mocensky zasahuje i do otázky reprodukce lidí.



Věřil v astrologické předpovědi i v existenci démonů! Obhajoval Galilea!



# Bonuz pro kikoti: Galileo Galilei (1564-1642)... smělé vykročení k novověku, ale žádné „A přece se točí“!

- stěžejní dílo: *Hvězdní posel (Sidereus Nuncius*, 1609 nebo 1610).

## Základní myšlenky:

- Mléčná dráha je shlukem hvězd,
- Saturn není hvězdou,
- Venuše má fáze (podobně jako Měsíc),
- povrch Měsíce je zvrásnění („moře“),
- Jupiter má čtyři měsíce,
- Slunce má skvrny.

Vědecká metoda: Používání přístrojů (1609 – sestavení dalekohledu!) a **experimenty** – empirická podpora heliocentrismu.  
Přirozené jevy je potřeba vysvětlit matematickým popisem.



# Svět jako kniha...

„Filosofie je vepsána do vesmíru jako do nějaké velkolepé knihy, která je neustále otevřená našim zrakům. Tato kniha se ale nedá pochopit, pokud člověk nejprve neporozumí jejímu jazyku a nedokáže číst písmena, z nichž se skládá. Je psaná matematickým jazykem a jejími literami jsou trojúhelníky, kružnice a další geometrické tvary, bez nichž člověk nepochopí jediné slovo, a tak jen tápe v temném labyrintu.“

Galileo Galilei

